

GAASTMEER, DE HERVORMDE KERK

Het dorp Gaastmeer was in de zeventiende, achttiende en het begin van de negentiende eeuw een belangrijk vissersdorp. De vissers uit Heeg en Gaastmeer hadden een belangrijk aandeel in de palinghandel naar Londen en hadden in deze stad zelfs een eigen aanlegplaats voor hun palingaken. De familie VISSER is in deze handel schatrijk geworden. Haar huizen in Heeg getuigen daar nog van. Of deze rijkdom ook in de kerk van Gaastmeer te zien geweest is, valt helaas niet meer na te gaan, we beschikken niet over archivalia, aangezien in de laatste oorlog het kerkelijk archief bij een brand verloren is gegaan.

Jacob Hepkema heeft rond 1890 enkele zaken vastgelegd die ik hier als bron heb gebruikt.

Rond 1540 had Gaastmeer (of : de Ga (a) stmer, zoals de Friezen zeggen) reeds een kerk, pastoor HEERO LYOLOFFSZOON had met prebedarius DOYTHIE JAYEZOON de inkomsten uit zo'n 55 pondematen land. Van de middeleeuwse kerk zijn geen gegevens bekend, de schoolmeester van Gaastmeer maakt rond 1850 melding van het feit dat de kerk in het begin van de 18de eeuw nog een zware, stompe toren had, " waarvan de fondamenteen nog in de grond zitten). We mogen aannemen dat Gaastmeer vroeger dus een zadeldaktoeren heeft gehad. Volgens Jacob Hepkema zat er in 1890 nog een steen in de toren waaruit bleek dat er in 1752 een nieuwe toren was gebouwd. Hiermee zal de voorganger van de huidige dakruiter zijn bedoeld. Ook maakt Hepkema melding van het feit dat de kerk in 1855 geheel was vertimmerd. Hij beschrijft nog een aantal zeventiende- en achttiende - eeuwse grafzerken die sinds 1890 spoorloos zijn verdwenen.

In 1940 is de toren (eigenlijk gewoon een grote dakruiter) vernieuwd, terwijl toen ook de kerk al aan een grote herstelbeurt toe was. Begin vijftiger jaren heeft het dorp onder de bezielende leiding van dominee JELKE BRUINSMA een grote actie op touw gezet om de benodigde financiën op tafel te krijgen. Oud- bakkersknecht Bruinsma heeft er zelfs op de Dam te Amsterdam nog zelfgebakken koeken voor staan te verkopen!

De restauratie van 1953 verdient die naam niet: de gehele kerk is toen herbouwd, slechts de oude vorm is nagevolgd en de in 1940 reeds herstelde toren is weer herplaatst.

Het **exterieur** is uiterst sober, het muurwerk heeft, op een kruis in de westgevel na, geen enkele versiering. Slechts in het toegangshek is enig siersmeedwerk met opschriften toegepast (" Jezus is Hear ", " Jezus bliuwt Hear ").

Het **interieur** is in een soort zeventiende-eeuwse stijl geheel nieuw gemaakt, een stijl die toen in Friesland al eerder was toegepast in de hervormde kerk van Hempens (1947). De oude zeventiende-eeuwse **preekstoel** werd herplaatst, waarbij vrij veel hout werd vernieuwd. De banken van de ouderlingen en de zitplaatsen van de kerkgangers kregen een zorgvuldige vormgeving, maar misschien iets te nadrukkelijk in een oude stijl. Ook de " kreaake " waarop het oude orgel weer geplaatst werd, kreeg met zijn draaiwerk een oud karakter.

Dominee Bruinsma was een voorstander van liturgische vernieuwing en ook dat komt in het interieur tot uitdrukking: geen dooptuin meer, in metaal uitgevoerde symboliek aan de wanden en (Friestalige - een unicum in een Friese kerk) opschriften op verschillende liturgische gebruiksvoorwerpen.

In het voorportaal van de kerk zijn enkele fragmenten van **grafzerken** bewaard en ingemetseld, maar in de kerkvloer liggen geen stenen meer.

Het **orgel** is gebouwd in 1890 door de firma Bakker en Timmenga en verkeert nog in originele staat. De dispositie luidt:

Prestant 8' - Bourdon 8' - Viola di Gamba 8' - Octaaf 4' - Quint 3' - Fluit 4' - Woudfluit 2'
Klavieromvang C- f''', aangehangen pedaal.

L.K. van der Meer
1992

